ЕДИНЪ
НАЛОЖИТЕЛЕНЪ ОТГОВОРЪ

Отъ безгранична амбиция
къмъ безогледенъ терорь,
а отъ тамъ-- къмъ пропасть.

Октомврий, 1928 г.

Поверително

Предговоръ.

Отъ месеци насамъ Иванъ Михайловъ е пусналъ въ ходъ между обществото една брошура, посветена на появилитѣ се различия и спорове въ ржководящитѣ кржгове на Вжтрешната Македонска Революционна Организация. Брошурата е озаглавена: *„Изложение върху предконкресния конфликтъ, което Ив. Михайловъ щѣше да чете на диспутъ съ ЗП, но не биде четено поради отлагане на диспута"*. Това изложение носи датата 5 юли 1928 г. и е разпратено изъ Македония, България, въ нѣкои европейски държави и, вѣроятно, чакъ въ Америка. Цельта на автора на тая брошура е да обясни причинитѣ на македонскитѣ разпри по единъ субективенъ начинъ и да отхвърли отъ себе си върху други отговорностьта за пакостното си херострато-вско и братоубийствено дѣло, което отъ толкова месеци насамъ върши. За да постигне това, той не се спира нито предъ извъртания и претълкувания, нито предъ измислици, нито предъ лъжи, съ каквито е препълнена неговата брошура, като се започне отъ самото нейно заглавие, неотговараще на истината и несъответствуваще нито на съдържанието на брошурата, нито на времето, презъ което тя е писана, и се свърши съ последната ѝ страница.

Да се изобличи славолюбивия и себелюбивия Ив. Михайловъ, да се изтъкне неговата безсъвестность въ изопачаването и безочливостьта му въ явнитѣ лъжи, да се предвардятъ и нови още жертви на заблужденията които той сѣе, както и да се хвърли единъ вѣренъ и правиленъ погледъ върху произхода на злото, което понастоящемъ разяжда македонското освободително движение,—ето предмета на изложението, което следва въ предлаганитѣ страници.

Проектираният диспутъ.

Следъ много безрезултатни усилия да се турне точка на възникналитѣ спорове между Михаиловъ отъ една страна и другаритѣ му отъ ЦК — Ал. Протогеровъ, Г. п. Христовъ и тримата членове на ЗП отъ друга, Ив. Михаиловъ бѣ който единъ день презъ месецъ юний прати двама отъ своитѣ най-близки другари и негласни съветници — Кръсто Веляновъ и Василъ Василевъ при ЗП съ формално предложение за едно широко публично събрание отъ видни македонски общественици, предъ което дветѣ спорящи страни да изложатъ своитѣ становища и си вематъ бележка отъ мненията, които ще се изкажатъ отъ страна на поканенитѣ на това събрание. Двамата Михаилови пратеници носѣха и единъ списъкъ отъ около 40 души, но казаха че и ЗП може да посочи нѣкои пропуснати лица, или да зачеркне други. Следъ като наистина ЗП направи това зачерквайки четирима отъ списъка и прибавяйки десетина, отговори на двамата пратеници, че предложението е приемливо. Заедно съ това, за да отворатъ още една възможность за изходъ отъ тежкото положение, членоветѣ на ЗП връчиха на пратеницитѣ единъ другъ списъкъ отъ около 20 души интелигентни дѣятели, главно делегати за общия конгресъ, мнението на които по спорнитѣ въ-

проси да се приеме отъ двѣтѣ страни като решающе, тъй като съ голѣмото публично събрание, както бѣ то предложено отъ Михаиловъ, не би се постигналъ никакъвъ практически резултатъ, а събравшитѣ се щѣха само да изкажатъ незадължителни мнения. За техническото устройство на голѣмото събрание предоставяше се грижата на предложителя Ив. Михаиловъ, отъ чието съгласие щѣше да зависи сждбата и на нашето предложение за по ограниченото събрание. Чакахме покана за Михаиловото предложение и съгласие за нашето, но въ отговоръ — задъ кулиситѣ — чухме протестъ за зачеркнатитѣ имена отъ голѣмия списъкъ и кошъ аргументи, че безъ тѣхъ събранието не може, че тѣ трѣбва да присжтствуватъ безъ друго. Но не само това, ами имахме и неприятностьта да се изложимъ предъ господата, които — всѣки може да отгатне, какъ е станало това — бѣха научили, че имената имъ, по силата на изрично признатата ни чрезъ пратеницитѣ свобода и по известни не отъ лично естество съображения на ЗП бѣха зачеркнати.

Но за ЗП бѣше важно тоя диспутъ да се не осуети. За да се предотврати такава евентуалность, ЗП веднага отговори чрезъ сжщитѣ посредници, че приема да останатъ въ списъка и зачеркнатитѣ четирима. Самъ посредникътъ В. Василевъ заяви на г. Н. Томалевски, който му съобщи това отъ името на ЗП, че събранието ще се свика отъ Ив. Михаиловъ и последнийтъ ще ни съобщи това своевременно.

Следвало би подиръ това да се пристжпи къмъ свикване на въпросното събрание. Ние мислехме, че ще последва одобрение и на нашето предложение. Но какво бѣ станало незнаемъ, обаче, дълго време минаваше, а събранието не се свикваше, нито пъкъ нѣкой се намѣри да отговори, какъ гледа другата страна на направеното й отъ ЗП предложение.

Така, че Ив. Михайковъ самъ забрави предложението което направи, а онова, което му направиха, не се удостои съ високото му внимание.

Нелоялность и цинизъмъ, извъртания и лъжи

изпълватъ битието на Михаилова отъ края на 1927 год. насамъ.

1. Придава си видъ на надменень бюрократиченъ чиновникъ, когато господинъ Михайловъ казва въ брошурата си, че можелъ, въ качеството си на голѣмецъ, да скрие отъ членоветѣ на ЗП истинската цель на своето пжтуване въ странство. Искренно, или не, това е другъ въпросъ, но той изтъкна редица претексти за това пжтуване. Първиятъ бѣ да видѣлъ *y5chyzlgrloje wldwжcбh,yfкл2ёд.крf ojeркм,jopд2* разни видове *y,jожhcбмzв9,l5dтрк eoj* и пр. Втори претекстъ бѣ да осигурелъ (чрезъ среща съ лице отъ вжтре) *Чсо5р2в,ocj,je moesup5dafкм-р2lgфрк ywlбchmgfкр.* Трети предлогъ бѣ да *2вgгy-fкаркf aбchvejoбмgв,fкwgl2 бch5р2вgm* следъ убийството на баща му и брата му. Както виждате, мо-

тия нагледъ твърде сериозни, предлози много осно
вателни. Защо е сега тази кисела гримаса, която прави
въ брошурата си по тоя поводъ? Сигурно за нищо
друго, освенъ за това, че членоветѣ на ЗП имаха
своитѣ не по-малко сериозни основания да му от-
кажатъ съгласието си за това пѫтуване и господ
ство му ще си ги припомни, защото безъ заоби
калки му бѣха ясно изброени Ако въпреки това,
той пакъ замина, безъ да постигне нито една отъ
поставенитѣ си цели, които може нито да се е
опитвалъ да постига, а само си направи, за смѣтка
на организационната каса единъ воиажъ де носъ,
а предъ тонковцитѣ (отъ които уви! не е лишена
и ВМРО) сега дава да се подразбира, че е свър-
шилъ кой знае какви велики дѣла, то си е неговъ
маниеръ, но истината е далечъ отъ неговитѣ при
казки; тя се съдържа точно въ това, що твърдимъ
ние. Що се отнася до пѫтуванията на членоветѣ
на ЗП господинъ Ив. Махаиловъ не може да посочи
нито едно, което да е извършено безъ ясно и точно
опредѣлена цель и мимо общото съгласие на всички
членове отъ двете ржководни тѣла на организацията.

2 Още по-голѣма неискреность и прикритость
вѣе въ другото му лъжливо твърдение, споредъ
което членоветѣ на ЦК, ЗП и запаснитѣ къмъ тия
две тѣла сѫ се събирали не за да решаватъ из-
кналитѣ въ организацията въпроси, а да разгова
рятъ. 12 души, отъ които винаги единъ кворумъ
отъ 8 или 9 души идватъ по три, четири пѫти въ
годината отъ различни посоки и разстояния да пре-

карватъ всѣки пѫть по нѣколко събрания просто за мухабетъ, както иска да увѣри читателитѣ си чл. на ЦК — Ив Михаиловъ И ако тѣ, читателитѣ, или който и да е другъ действително би повѣрвалъ на твърдѣнието му, излѣзло би, че върховното управление на ВМРО е нѣщо като турско дембелхане, дето се пие кафе и се води сладъкъ мухабетъ. Нищо подобно. Наопаки. Тия тъй рѣдки събрания сѫ важни. Въ тѣхъ се взиматъ решения по най-сериознитѣ въпроси, които засѣгатъ организацията. Това е законно установено тѣло, учредено съ точно опредѣлена компетенция отъ единъ отъ най-рѣдкитѣ и важни редовни сбщи конгреси, каквито е имала до сега ВМРО. И не само не навлизане въ компетенциитѣ на конгреса, а подготовка за неговото ускоряване и повеление на едно негово решение е разглеждането и решаването на труднитѣ и важни организационни въпроси въ срѣдата на едно такова събрание между челнитѣ сили на движението. Да се говори съ такава несериозность и лекота за висшия съветъ на Македонската Революционна Организация значи да се профанира самото освободително движение.

Защо върши това Иванъ Михаиловъ?

Само за да намери изходъ отъ затруднението положение, въ което се постави по своя вина, като единъ пѫть, когато едно подобно събрание, за което сега той говори, че не може да взима решения, се произнася въ полза на внесено негово предложение и той го зачита, а другъ пѫть, поне-

же същото събрание отхвърля друго негово предложение, той го не зачита, смѣта го за съвещателно и не приема като задължително неговото рашение. Така задължително бѣше решението, взето въ събранието на 6. мартъ, възъ основа на което се изработи като база за свикване на проектирания конгресъ единъ намаленъ съставъ. Даже възъ основа на това решение Михаиловъ състави протоколъ, съ който да обвърже другаритѣ си отъ Ц К. А не е задължително споредъ него решението отъ 14 III въ което неговиятъ проектъ противъ З П като институтъ пропадна. Или и двѣтѣ сж задължителни, или и двѣтѣ не сж. Разбира се, задължителни за участвующитѣ въ съвещанията, а не за конгреса.

Това противорѣчие, тая непоследователность на Михаиловъ порази всички (освенъ Гюркова) и разкри фалша у него. Това послужи и като прекъ поводъ за разрива, който настжпи въ ВМРО.

Отъ тоя моментъ нататъкъ вече е разрушена невидимата и силна връзка, която свързваше наедно всички първи хора въ организацията. Довѣрието единъ у другъ, общата солидарность въ името на общия идеалъ изчезнаха, единодушието се изгуби, моралътъ и законостьта дълбоко бѣха засегнати. Занапредъ Михаиловъ, откъсналъ се тъй внезапно отъ своята срѣда, изгубилъ вѣрата и подържката на своитѣ другари, ще манипулира съ „протокола", формалистиката ще замѣства сплотеностьта и сродството на душитѣ. Въ тъмни завои е тласната организацията.

3. Ние сме свидетели на невероятни неща. Отъ избухването на кризата въ Македонската организация всичко се е обърнало наопъки. Дисциплината е въ окаяно положение. ЦК си присвоява едно право, което никой не му е далъ: той предписва на окржжнитѣ комитети да пристжпятъ къмъ изборъ на делегати за общия конгресъ, фиксирайки числото имъ за всѣки окржгъ. Окржжнитѣ комитети произвеждатъ изборитѣ, но най онеправданитѣ отъ тѣхъ — Битолскиятъ и Солунскиятъ — не се подчиняватъ на предписанието за намаления брой делегати, а избиратъ предвидения въ правилника брой. Тамъ наистина, нижжде не е забранено, както казва въ брушурата си Михайловъ, да се избератъ по-малко, но и съ нищо не сж задължени окржзитѣ да приематъ по-малко отъ предвидения въ правилника брой. Въ това отношение окржзитѣ сж нѣкакъ автономни и никоя етика, никоя паредба не развръзва ржцетѣ на отчетнитѣ предъ конгреса тѣла да опредѣлятъ числото на своитѣ сждии. Напротивъ, закона казва, точно колко да сж тѣ.

При това положение, двама отъ членоветѣ на ЦК—Ал. Протогеровъ и Г. п. Христовъ — се сепватъ и се корегиратъ, признавайки правото на окржзитѣ. Коректностьта, лоялностьта и етиката изискваха въ случая, щото Михаиловъ, който знае, че ЦК има право да санкционира окржжнитѣ избори, да се съгласи по тоя въпросъ съ двамата си другари и да не прави гибелна обструкция на цѣлата работа. Това можеше и бѣше длъженъ да го

направи поне до конгреса, а за тукъ, въ конгреса, дето ще се приематъ или отхвърлятъ окончателно всички избори като предъ върховенъ институтъ на организацията, можеше да си запази най сетне правото на своето особно мнение. Но Ив Михаиловъ се ожесточава отъ тоя фактъ. Той вини по тоя поводъ двамата си другари отъ ЦК. нахвърля се противъ членоветѣ на З. П. и ги пита приемать ли тѣ мандата на делегати, даденъ имъ отъ единъ изборъ, съ който е нарушена „протоколираната" вече база за намаленъ съставъ на конгреса; още по-яростно е настроенъ срещу членоветѣ на споменатитѣ два онеправдани окржга

Лъже г. Ив. Михаиловъ, като пише по тоя поводъ, че ЗП не му отговорило на писмото, съ което той пита, дали членоветѣ му запитатъ възприетата база. Още на следния день тоя отговоръ му бѣ даденъ въ специална среща (Нека си спомни свиждането съ К. Пандовъ въ *abchvejo mimimlcbspk* (То стана въ сѫщия день, когато му се прочетоха и възраженията на ЗП противъ доводитѣ на Михаиловъ за унищожението на тоя институтъ. Въ тая среща Михаиловъ чу и протеста на ЗП за анархията и деморализацията, която сеятъ въ редоветѣ на организацията лица, които първи трѣбва да се борятъ срещу това зло. Случаятъ бѣше за злотворната агитация, която *15dzpkryax*, пунктовъ началникъ *yibchkaojems2ng* и Борисовъ, такъвъ же въ Прахово съзнанието на самия Михаиловъ и по негово нареждане бѣха вече тръгнали

по улици и кафенета въ сѫщия градъ да агитиратъ между скромни организационни работници и делегати на окржга, противъ института ЗП, на който тѣ провакоритѣ, сѫ подчинени, институтъ който макаръ и осжденъ на изчезване по рецептата на Михаиловъ, но фактически още сѫществува. Нека си спомни Михаиловъ и за изричното настояване отъ страна на ЗП, да се съгласи на едно примерно наказание на виновнитѣ или да приеме, че самъ той, членъ на ЦК, се явява въ случая носитель на анархията и покварата отъ най високото мѣсто на организацията. И. накрай той предпочете второто.

4. Михаиловъ почна да изпълнява тая незавидна, тая твърде печална роля, още когато прострѣ своето благоволение къмъ отдавна фалиралия въ морално отношение Мито Джуздана и за много долни цели поиска неговото сътрудничество. И ето какъ.

Единъ день Димаша кукушки войвода, посърналъ, се явява отъ Петричко, дето се е настанилъ и съ трудъ препитава семейството си, на тжжба и протестъ предъ З. П., задето, следъ като билъ обискиранъ отъ органи на ВМРО, билъ обезоржженъ и интерниранъ. Нищо незнаейки за станалото, защото окржга бѣше блокиранъ отъ самодържеца Михаиловъ и така изолиранъ, че пиле отъ тамъ не можеше тогава да прелети, сѫщо както бѣха блокирани и фактически арестувани Скопскитѣ делегати живущи *ythcжa jemsgв2* и поставени отъ него, Михаилова, въ най-срамното положение на задър-

жани отъ строга карантина, ЗП предава тоя протестъ Михаилову и го пита въ качеството му на-заведующъ окржга за причинитѣ на тая строга мѣрка. Веднага Михаиловъ отговаря, че това станало по нареждане на мѣстнитѣ революционни власти. „Но защо е тоя интересъ на ЗП спрѣмо пострадалия, обикновенъ петрички гражданинъ? — пита отъ своя страна Михаиловъ, който по-добре отъ всички знае, че Димашъ никакъ не е обикновенъ гражданинъ, а старъ боецъ, съ минало и заслуги, ценень и отъ Тодора, съ когото заедно е ходилъ нелегаленъ изъ Кукушко, заелъ челно мѣсто въ юнашкия отпоръ, даденъ срещу нахълталитѣ пълчища на Пангалоса въ единъ моментъ, когато нито заведущъ окржга — г. Михаиловъ — бѣ на своя постъ, нито неговия пълномощникъ Гюрковъ, и всички погледи въ застрашено Петричко сж били обърнати къмъ Димаша. Последниятъ, за доблестното си държане въ тая критическа минута бѣ получилъ официални и хиляди неофициални, но сърдечни благодарности. По сжщиятъ случай и самиятъ ЦК го награди съ най-високото въ организацията отличие.

Отъ какво бѣ продиктувана тая мѣрка спрѣмо такъвъ човѣкъ? — явно бѣше, че Михаиловъ я внушилъ като натискъ срещу делегатитѣ отъ Солунския окржгъ въ числото на които билъ избранъ и Димашъ, за неподчинението на тоя окржгъ на произволното предписание да намали числото на делегатитѣ си.

Две седмици нѣщо следъ тая дребнава отмъстителность на Ив. Михаиловъ, той се изложи на още по-изобличителна дребнавость. Чрезъ лъжесвидетелството отъ страна на подкладчия отъ Михаиловъ Мито Джуздана, Димаша бѣ обвиненъ, че псувалъ майка на Тодора като за случая било съставено дознание, въ което [illegible] призналъ обвинението. Впоследствие, обаче, какво се установява: това самопризнание било изтръгнато отъ Димаша съ насочени надъ самия него парабели. Ето защо Михаиловъ е влезълъ въ дружба съ Джуздана. Но Михаиловъ малко по-късно става още по близъкъ сподвижникъ на Джуздана: на 7 юлий послед иятъ стана единъ отъ участницитѣ въ братоубийството, извършено на ул. „Екзархъ Йосифъ" въ София.

5. Анархистична и демерализаторска е ролята на Михаиловъ и въ всичкитѣ ония случаи, когато той си правеше оглушки предъ оплакванията и предупрежденията противъ всички буйствующи въ разни градове *мо/tл8qжеоz2вдзц*, включително и *whcibqjz* нелегални членове на организацията. Така той ги насърчаваше и покварата се шириле. Имаше и такива, които подъ сѣнката на неговото височайше покровителство бѣха се намждрили въ разни локали, отдето извличаха материални облаги въ размѣръ на двойната и троината имъ месечна издръжка отъ ВМРО, която при все това не имъ се прекъсваше. Неизброими сж случаитѣ на извънредно голѣми неприятности, които сж имали съ тѣзи галени чеда на ВМРО почти всички пунктови началници:

дотегнали бѣха и омръзнали на окржжния пълномощникъ на ЦК; ЗП е бизало принудено да пристжпи къмъ съответнитѣ изправителни мѣрки спрѣмо най буйнитѣ и най често провиняващи се отъ тѣхъ. Само г-нъ Михаиловъ е гледалъ да не строши хатъра имъ, да ги не обиди съ нѣщо, да си бжде добъръ съ тѣхъ до тамъ, че даже и на толкозъ често буйствующия и пиянствующъ организационенъ шофьоръ той бѣ станалъ почти пленникъ, та да не може да го уволни и следъ формално установени най-скандални истории.

И при всичко това и днесъ най-често употрѣбяванитѣ думи за моралъ и дисциплина въ организацията принадлежатъ на сжщия Ив. Михаиловъ.

Именно за да обърне вниманието върху сжществующата анархия и деморализация въ организацията, както и за да изтъкне опасноститѣ отъ това положение, К. Пърличевъ на събранието отъ 14 мартъ нарочно отвори специална скоба по тоя въпросъ, който бѣ наистина едно странично отклонение отъ поставения за разглеждане въпросъ, но по неговото разбиране, уместно и полезно отклонение, което още тогава той мотивира съ жизнената за ВМРО необходимость да се убие червеятъ на разложението, което ше настжпи, ако се остави да възтържествува тъй безогледно подържаната анархия и деморализация.

Акционенъ комитетъ.

Въ ходътъ на нашитѣ спорове историята ще тбележи ролята, която изигра едно съвсемъ незна ително, но много печално обстоятелство.

Много бѣха лицата и комисиитѣ, които, взе майки инициатива по изглаждане на споровете, ди рѣха контактъ съ членовете на ЦК отъ едната и другата страна. Разбира се, последнитѣ не винаги бѣха достжпни и за да не се спьва помирителната акция, Ал. Протогеровъ и Г. п. Христовъ дадоха съгласието си да бждатъ представлявани отъ П. Шандановъ и Мишо Шкартовъ, а и ЗП отдели едного отъ срѣдата си съ сжщата цель. Трима та тѣзи образуваха техническата комисия, която да изслушва всѣки, който би дирилъ ЦК или ЗП и да говори отъ името на тѣзи два института. — Когато Михайловъ бѣ изпратилъ Й. Гюрковъ предъ помирителната комисия въ съставъ . . . . . X У. Z . . . последната съобщила на Гюркова, че занапредъ разговори отъ името на ЦК и ЗП ще води опълномощената отъ тѣхъ тричлена комисия, която г. Х . . . кой знае какъ, нарекълъ предъ Гюрковъ акционенъ комитетъ. Тоя терминъ е произвелъ единъ неочакванъ ефектъ върху иначе здравия мжжъ, какъвто безспорно е г. Гюрковъ, силно алармиранъ при произнасянето на израза акционенъ комитетъ. Напразно сж били старанията на другия членъ отъ комисията г. У . . . който поправяйки другаря си и възстановявайки истинското име ко-

мисия вместо акционенъ комитетъ, иска да успокои Гюркова. Но последниятъ до края на беседата си съ комисията остава въ плѣнъ на своята неоснователна тревога. Напускайки комисията, Гюрковъ не дири вече Г. п. Христовъ, нито се опитва да се срещне съ К. Пърличевъ, както бѣ обещалъ на комисията. Той тича право при г-жа Менча на която все съ патетиченъ тонъ предава „новината": „Знаешъ ли какво има? Образували акционенъ комитетъ! Ахъ, това е вече страшно! „А докато стигнатъ двамата (Гюрковъ и г-жата) до мѣстонахождението на Ив. Михаиловъ, комуто докладва Гюрковъ, „страшното" добива реална форма: Съставянето на тоя „акционенъ комитетъ" означава ни повече ни по-малко създаване на „единенъ-фронтъ" между Протогеровъ и П. Христовци, Баждаровци и пр.

Ако това не послужеше за засилване на трагичния елементъ въ македонскитѣ спорове и разправии, би могло преспокойно да се постави въ рамката на едно смешно недоразумение, защото фактически никой, нито до идването на Гюркова като специаленъ пратеникъ на Михаилова, нито по късно не е наричалъ „акционенъ комитетъ" комисията Шандановъ, Пърличевъ, и М. Шкартовъ, на която никой не бѣ възлагалъ друга задача вънъ отъ техническата, за която споменахме. А що се отнася до „единиятъ фронтъ на Протогеровъ отъ една страна и Г. п. Христовъ, Шандановъ, М. Шкартовъ и членоветѣ на ЗП отъ друга, той е създание само на

изострената мнителность на Ив. Михаиловъ. А още по-вече—аргументъ за оправдание на единъ по сегнешенъ „революционенъ актъ", какъвто е убийството на Ал. Протогеровъ. Кога въ сжщность последнияте и другитѣ бѣха се раздѣлили, та да е ставало нужда следъ това да се сдружаватъ и да образуватъ „единенъ фронтъ"? Ал. Протогеровъ не бѣ престаналъ да бжде членъ въ ЦК на ВМРО нито въ оня моментъ, нито кога и да било по-късно. Като такъвъ той изпълняваше функции еднакво като Г. п Христовъ и И. Михаиловъ. Като такъвъ го третираха и членоветѣ на ЗП, и окржжнитѣ комитети, и войводитѣ, и четницитѣ. Оттеглянето му отъ редоветѣ на ВМРО — изрично се знаеше това — ще настжпи подиръ конгреса. И това оттегляне бѣ за него безвъзвратно решено. Неизменно държаха на това решение и членоветѣ на ЗП. Не само това, но тѣ държеха — и до край останаха на това си становище — Михаиловъ да бжде единъ отъ членоветѣ на ЦК. Що се крие следователно задъ плитко скроената измислица за прословутия „единенъ фронтъ" срещу Ив. Михаиловъ? — Отговора на тоя въпросъ се съдържа въ съпоставянето на следнитѣ знаменитални и неопровержими факти.

1. Още презъ декемврий 1927 год. г. Ив. Михаиловъ поставя предъ членоветѣ на ЗП алтернативата: или Протогеровъ ще излѣзе вънъ отъ състава на новия ЦК, или азъ — Ив. Михаиловъ — се оттеглямъ.

2. Отъ тогава насамъ Ив. Михаиловъ никога не е ималь другарски, човѣшки отношения спрѣмо Ал. Протогеровъ; никога не е щадилъ положението му на членъ отъ върховното управително тѣло на ВМРО. Въ присѫтствието на членоветѣ на ЗП и на ушлишание предъ членоветѣ на своята охрана Ив. Михаиловъ е хвърлялъ не еднажъ обидни думи по адресъ на Ал. Протогеровъ. Сѫществуватъ обиди и въ писмата, отправяни отъ Ив. Михаиловъ къмъ Протогеровъ, обиди, които унижаватъ и престижа на института ЦК и личното човѣшко достоинство на членоветѣ му.

3. Пренебрегването си спрѣмо Протогеровъ прояви Михаиловъ и при своето заминаване за странство презъ декември 1927 г., скривайки отъ него самия фактъ на отпѫтуването.

4. Младежитѣ, винаги подъ диктовката на Ив. Михаиловъ, правеха негласна, но действителна обструкция на Ал. Протогеровъ Викани отъ него по една или друга организационна работа, или съвсемъ не сѫ отговаряли на поканата, или следъ първото язяване още единъ пѫть не сѫ идвали.

5. Пристигна отъ Америка *xljoe zhc5yxa*. Въ доклада си предъ ЗП, ни въ клинъ ни въ ржкавъ позволи си господинътъ да предаде своето желание и онова на Ив. Михаиловъ като желание на тамошната македонска емиграция, а именно че трѣбвало Протогеровъ да се оттегли отъ ржководството на нашето движение.

6. Още въ първото съвещателно събрание между членоветѣ на ЦК, ЗП и тѣхнитѣ съветници, станало следъ завръщането на Михаиловъ отъ странство (6. III. 1928) първото предложение, което направи Михаиловъ въ свръзка съ проектирания общъ конгресъ бѣше онова за намаление на предвиденото по устава число делегати за всѣки революционенъ окржгъ съ цель (която скоро подиръ това става явна) да осигурява за себе си болшинство и да намали шансоветѣ за сполука на Протогеровъ, защото нищо не можеше да увѣри Михаилова, че Протогеровъ следъ конгреса ще се отдръпне отъ редоветѣ на организацията.

7. Въ течение на следващитѣ нѣколко дена за Михаилова най-належаща грижа е била оная да изтръгне подписитѣ на двамата си другари отъ ЦК подъ единъ протоколъ, който да оформява незаконно предложеното отъ него намаление числото на делегатитѣ за общъ конгресъ. Протоколи — нека се отбележи това обстоятелство — не сж били съставени за много и много важни решения на ЦК, но за това последното Михаиловъ силно е настоявалъ. А-двамата му другари, неподозиращи още у него нищо недругарско, неискрено, скрито, слагатъ своитѣ подписи.

8. Но ипокризията не можеше да се таи дълго. Нали „победата" опиянява... А Ив. Михаиловъ считаше вече, че е „победилъ": 1) Омразниятъ Протогеровъ не ще бжде въ новия ЦК. ЗП. се съгласи въ интереса на дѣлото (да се избегне евентуалнс

разцепление) да прегърне становището за единъ съставъ на ЦК безъ Протогеровъ. 2) Въ новия ЦК Михайловъ искаше да не влиза и получилиятъ най-много гласове запасенъ членъ П. Шандановъ, понеже Михайловъ не се чувствува добре въ негово присжтствие; 3) Не ще бжде въ ЦК нито следващиятъ отъ запаснитѣ членове Юр. Гюрковъ, защото пъкъ за него Михайловъ казва, че ако бжде той (Гюрковъ), тогава Михаиловъ не може да остане въ ЦК. И окото на Михайловъ не се пълнеше иначе освенъ да му се даде правото да си избере третиятъ другаръ изъ срѣдата на младитѣ, който да го разбира т. е. да го слуша. И той бѣше на пжть да си вземе това право. Оставаше да се мине още единъ прагъ.

На 14 мартъ организационния съветъ (членоветѣ на ЦК безъ Протогеровъ който се извини по болесть, членоветѣ на ЗП и тѣхнитѣ съветници) бѣше свиканъ на събрание за да се разгледа въпроса да има ли голѣми, основни промѣни въ правилника и следователно въ управата на ВМРО, или не; отъ присжтствующитѣ 8 души 6-тимата се изказаха въ смисъль, че нищо не задължава ржководството на ВМРО да прибѣгне къмъ подобни промѣни, тъй като положението на организацията не позволява това. Каква бѣ изненадата на всички, когато Михайловъ извади изъ джоба си своя проектъ, съ който се обявява противъ института ЗП и иска неговото премахване.

Сега вече маската падна и можеше да се види истинския образъ на Ив. Михаиловъ съ безграничната му амбиция да се наложи като самовластенъ диктаторъ въ ржководството и управлението на ВМРО, кждето не ще има вече единъ Протогеровъ който съ миналото си, съ личнитѣ си подвизи и съ готовността си даже на старость да не отстжлва предъ едно отъ най-тежкитѣ повеления на правилника, който задължава членоветѣ на ЦК да пребиваватъ въ територията на революциона Македония, ще затъмнява, ще засенчва Михаилова; кждето съ присжтствието на другия младъ членъ Ив. Михаиловъ ще бжде фактически господарь на ЦК, а съ премахването на института ЗП, както бѣ първоначалния проектъ на Ив. Михаиловъ, което той старателно премълчава въ своето изложение и само впоследствие тоя му проектъ бѣ заместенъ съ едно ЗП, членоветѣ на което ще се уволняватъ отъ ЦК, което би било все едно да зависятъ отъ всевластниятъ Ив. Михаиловъ: не ще има занапредъ нито кой да го въздържа отъ неуместни декларации и комюникета, нито кой да го възпира отъ участие въ *2bgrtckbzgb2 mejoxqfkrnбchyprfk* за македонски легални и благотворителни организации, редактори на весiници, кметове, окржжни съветници, депутати въ народното събрание и министри и пр., нито кой да го ограничава въ срещи съ лица и срѣди, съ които самъ не може по настоящия правилникъ да се сношава, Не ще има, съ една дума, кой да разделя властьта съ Централното управле-

ние на ВМРО, и Ив. Михаиловъ ще постигне онова което е таилъ съ месеци въ душата си и за постигането на което той никога не е говорилъ толкова за искреность и честность и никога не е тургалъ въ ходъ толкова хитрини и лукавство. Тъкмо въ името на това си съкровенно желание да се качи на главата на движението, въ системата на неговитѣ маневри лежеше, освенъ изброеното до тукъ, още и прехвърлянето на всички организационни материали, книжа и оржжие отъ централния пунктъ на друго неизвѣстно на ЦК нито на ЗП мѣсто. На тая негова преднамереность се дължи и факта, че единъ день Ив Михаиловъ надумва касиера на организацията Г. Гочевъ и хранителя на организационнитѣ суми Т. Пиперевски да прехвърлятъ всичката наличность върху нови неизвѣстни на организацията лица, а самитѣ тѣ, и двамата негови съграждани, изчезватъ.

Цѣлата тая редица отъ фрапантни факти не е ли по красноречива отъ всѣка квалификация.

Може ли следъ това да се съмнява нѣкой върху характера и предназначението на измислената легенда за сжществуването на „единенъ фронтъ" срещу Ив. Михаиловъ?

Проектътъ на Ив. Михайловъ противъ института ЗП.

Ние ше се постараемъ да очертаемъ истинския Михаиловъ и въ ония му проявления, кждето

съ най голѣмъ шансъ иска да се представи предъ всички, които биха прочели брошурата му, за най-обективенъ. Искаме да се види, колко е фалшивъ и пристрастенъ не само въ тълкуването на извѣстни положения и данни, а и въ изнасянето на нѣкои исторически факти. (Като този, споредъ който Сандански и другаритѣ му сж се наложили надъ Грузевъ и Матовъ въ конгреса отъ 1905 г., когато се знае че Матовъ не е участвувалъ въ този конгресъ). За това ще изнесемъ тукъ неговия проектъ противъ института ЗП въ ВМРО, проектъ който той чете на събранието на организационният съветъ, станало на 14 мартъ 1928 г, и който трѣбваше да искаме нѣколкократно отъ автора до като го получимъ; ще го изнесемъ, за да се види и това че първоначално Михаиловъ иска направо премахването на ЗП като институтъ а само отъ демагогство предъ помирителната комисия по-кжсно той „направи отстжпка и се съгласи" да приеме тоя институтъ и даже да го приеме пакъ изборенъ отъ конгресъ, но членоветѣ му да бждатъ уволнявани отъ ЦК т. е. отъ Ив. Михайловъ. А ще изнесемъ тоя Михайловъ проектъ и за да покажемъ цѣлата му несъстоятелность.

Що изтъква Ив Михайловъ срешу тоя исторически за ВМРО институтъ?

1. Първиятъ доводъ противъ неговото сжществуване е, че той изникналъ „не едновременно съ появяването на ЦК", а по-късно.

Несъстоятелността тукъ е очебиюща. Изникналъ по-късно, защото по-късно е билъ наложенъ отъ нуждитѣ на дѣлото.

Нуждата на ВМРО, споредъ Михайловъ да бѫде снабдявана организацията материялно отъ мѣста вънъ отъ Македония е извикала създаването на института ЗП. И понеже сега не се внасяли въ Македония отъ вънъ никакви материяли, то и нужда отъ ЗП не сѫществувала.

Ако се приеме, че е така, все пакъ една нужда създала тоя институтъ, а не го е създалъ нѣкой изкуствено. Но да се мисли, че само поради тая нужда се е появило ЗП, би значило да се гледа много тѣсно на функциитѣ му, защото материялно сѫ били снабдявани отъ вънъ не всички райони на революционна Македония, а само пограничнитѣ. Нито съ *mzejöpoemfkpрbch* на орг-та *bchzлgugвk nbchzejo azfkngв2* и революционна литература, нито съ уреждането парични смѣтки на районитѣ въ Македония се изчерпвaха задачитѣ и функциитѣ на ЗП: това всичкото още не би оправдало неговото създаване, а други по-сѫществени нужди обусловиха създаването и сѫществуването му. Това сѫ на първо мѣсто политическитѣ и пропагандаторскитѣ, а после и покрай тѣхъ сѫ всичкитѣ други по-дребни нужди.

2. Въ живота на ВМРО сѫ се появявали и въ последствие сѫ се преобразявали, или съвършенно изчезвали и други важни институти", казва буквално Ив. Михайловъ въ своя проектъ противъ ЗП.

Думата му е: да се не чуди свѣтътъ когато той, Михайловъ, направи да изчезне утре и ЗП. Но твърдението му за появили се и после изчезнали институти въ ВМРО трѣбва, ако е възможно, да се приеме тъй на вересия защото такъвъ „специаленъ институтъ успореденъ съ ЦК, нареченъ контролно тело"; за какъвто си спомня г. Михайловъ, организацията не си спомня да е сѫществувалъ нѣкога, та да е изчезналъ въ последствие.

Институтитѣ, които сѫ се появявали единъ пѫть а после се преобразявали, сѫ вървели по своя естественъ пѫть, всички обаче сѫ били извикани на животъ отъ действителни нужди на организацията. Новонастѫпили условия сѫ налагали преобразуването. Но и появяването и преобразуването сѫ били обяснявани, тълкувани и приемани следъ дружно обмисляне въ надлежнитѣ организационни тѣла, а не чрезъ налагане отъ горе.

Като срѣдно нормално положение, при което се развива днесъ и ще се развиа утре ВМРО, не може да се взима изключителното за нея време, което може да настѫпи презъ единъ моментъ. Страшна дързость и измѣна спрямо единъ отъ основнитѣ принципи на ВМРО, принципътъ за нейната вѫтрешность — е препоржката на Михайловъ да се считатъ „безмислени редицата местни околийски и окржжни комитети, които не само се предвиждатъ по устава, но сѫ и крайжгълния камъкъ на ВМРО. Защото, ако е истина че тѣ немогли да се закрепятъ въ днешния критически и

изключителенъ моментъ, то не по-малка истина е, че утре тѣ пакъ ще се възстановятъ: тогава пакъ ли ще се връщаме къмъ днешния уставъ, който по повелението на Ив. Михайловъ трѣбва да се унищожи? Стремежътъ ни трѣбва да бѫде да нагаждаме сѫществующитѣ институции и тѣхнитѣ функции къмъ нашитѣ уставни положения и съ оглед къмъ една по-сносна действителность, а не, изхождайки отъ една изключителна и следователно временна и преходна действителность, да правимъ и преправяме своитѣ основни закони. Колкото малко и да прилича днесъ на държава, ВМРО би била нещастна, ако я заставяме да мени законитѣ си съ всѣка нова месечина. Най улегнали (организационно) сѫ държавитѣ, които най-рѣдко прибѣгватъ до такива промени.

3. Нѣкогашниятъ контактъ между ЗП и Македския липсва днесъ — долу тоя институтъ. — казва приблизнтелно г. Ив. Михайловъ на друго мѣсто въ своя проектъ.

Въ най-близкото минало, до преди споветѣ въ ВМРО, работитѣ по контакта на ЗП съ вжтрешността на Македония имаха по-другъ изгледъ. Никой отъ пограничнитѣ пунктове не предприемаше каквото и да било безъ съгласието, одобрението или най-малко безъ знанието на ЗП. и отъ това никакво неудобство за работата нѣмаше. Както въ по-далечното минало, и презъ първитѣ две години отъ последния тригодишенъ периодъ, ЗП, и пограничнитѣ пунктове, запазвайки духа и буквата на ус

ава, вървеха въ пълно разбирателство помежду си. Отъ около една година насамъ сега вече става ясно какъ, „животътъ е наложилъ щото ЗП да нѣмат контактъ съ Македония!“ Това е било въ плановетъ на г. вожда, такива сж били неговитѣ нареждания. Действителностьта, обаче е тая, че контакта между Ив. Михайловъ и Македония става отъ день на день по слабъ, а ЗП го има и днесь не по зле отъ вчера.

4. Не е нужно ЗП, по мждруванията на Михайловъ още и поради това, че „не е възможно едно представителсдво да намери за себе си като обектъ на занимание и грижа единъ голѣмъ брой нелегални на почивка.“

Нашиятъ отговоръ е, че нелегални органи на ВМРО на почивка задъ граница винаги сж бивали и сега сж, покрай други—единъ отъ обектитѣ на занимание и грижа на ЗП. Ако сж нужни примери и доказателства ще ги наведемъ въ изобилие, Достатъчно е сега да споменемъ следнитѣ: а) *tkpfz, m2bgl* подържа по споразумение съ ЗП толкова десетки нелегални хора. б) Общото македонско трудово бюро съ участието на нашь човѣкъ, поставенъ тамъ отъ ЗП, назначи маса нашъ свѣтъ въ София, Пловдивъ, Хасково, Т.-Пазарджакъ, Русе, Варна, Търново и пр.

А само бивши нелегални ли сж били въ грижата на ЗП? Ами толкова ученици, учители и чиновници и пр. отъ Македония не сж ли бивали снабдявани съ съотвени удостовѣрения и др. до-

кументи било направо отъ ЗП, или по негова препоржка до надлежнитѣ мѣста и учреждения?

5. Привличането на хора отъ вънъ за борбата въ Македония, казва Михаиловъ става непосредствено чрезъ нелегалнитѣ водачи на движението; следователно и тукъ не е нужно ЗП

Това може да е така докогато ще е въ ржкитѣ на възможностьта пребиванието на водачитѣ задъ граница. Тогава тѣ сами си издирватъ нужното число нови борци. Но ако единъ день тая възможность се ограничи или отнеме?

6. Дали е достатъчна гаранцията за подържане на морала и дисциплината у нелегалнитѣ на появка само съ пунктовитѣ началници — както казва Михайловъ — могатъ да свидетелствуватъ Босилковъ, Борисовъ, Веригинъ и Йосифъ. Фактическото положение е налагало намѣсата и санкциитѣ на ЗП за маса случай, дето пунктовитѣ началници сж се намирали въ затруднение въ това отношение. ЗП се е справяло макаръ и съ трудности, но изобщо успѣшно съ най-буйнитѣ нелегални пребивавщи задъ граница, колкото и тѣ да сж се чувствували нѣкакъ при едно особенно и привилегировано положение. За морала и дисциплината на хората задъ граница въ тѣзи три години никой не е проявявалъ повече усилия и грижи отколкото ЗП. Иванъ Михайловъ съ явно тенденциозна цель търси и кове доводи въ подкрепа на тезата си за безполезностьта на тоя институтъ.

6. Единъ отъ най-важнитѣ аргументи на Михайловъ е оня, въ който той твърди, че освенъ върховенството, което има ЦК въ всички отправления и служби, само той, ЦК, трѣбвало да върши и културната и политическата пропаганда.

Нека оставимъ за моментъ формалната, уставна страна на въпроса. Нека се запитаме, имаме ли, възможно ли е, да създадемъ единъ македонски институтъ, който да абсорбира всички функции на културната пропаганда и на политиката на ВМРО?

Отговора на тоя въпросъ е отрицателенъ. Ние не сме имали досега никога такъвъ единственъ институтъ. Нѣмаме го и днесъ. Дали ще го имаме скоро, не знаемъ. Знаемъ положително, че членоветѣ на ЦК както сж натоварени съ длъжноститѣ по досегашния уставъ не могатъ да понесатъ и тоя новъ товаръ даже и при най-силна воля.

Върховното тѣло на ВМРО, днешния ЦК, разполага и по уставъ и на практика съ всички права, които отговарятъ на званието, и който пледира за по-голѣми права и функции на ЦК, отколкото предвижда устава, пледира за по-голѣмъ централизъмъ, а това е вече близко до диктаторство.

7. Само три години едва изтекоха откакъ Михайловъ заедно съ мнозина други другари се бѣ обявилъ за единъ отъ най-ревностнитѣ сторонници за „увеличение“ правата на ЗП. Не е ли кратка практиката му за да го доведе днесъ до извода за премахването на тоя институтъ? За никого не ще е трудно да отгатне истинското подбуждение, което

го е накарало да предяви тая претенция особено пъкъ като я съпостави съ изказната въ предидущата точка.

8. „Най важното постановление на правилника", казва Михайловъ другаде въ своята брошура „е онова, което предполага (не подполага. а предписва б. р.) за мѣстожителство на ЦК презъ най голѣмата часть отъ годината територията на поробена Македония".

Макаръ и не „най-важното", но това постановление наистина е едно отъ важнитѣ. Защо ЦК действува по настоящемъ въ дисхармония съ него? — Поради изключителни условия за ВМРО. Впрочемъ, и не е тъй пълна дисхармонията между ЦК и устава, защото двама отъ членовенѣ на ЦК се опитваха да влезнатъ и влизаха въ територията на Македония. Единиятъ за повече време, другиятъ за по-малко, но все стояха тамъ което показва че и при най-изключително за Македония време, всѣки, който не е забравилъ своя дългъ, всѣки съвестенъ работникъ, а особено всѣки членъ на ЦК, който желае да бжде на чисто съ правилника, може да го направи. Само господинъ Михайловъ не влиза въ Македония и сега се мжчи да увѣрява читателя си, привеждайки му „отъ 9 рѣки вода", че това не е отъ страхъ. Голѣмитѣ лични връзки на Тодора съ селенитѣ, които както пише Михайловъ, му давали възможность да влиза и живѣе въ Македония, не му бѣха готово наследство отъ рождение, а придобивна спечелена съ личния опитъ, съ собствения

трудъ и рискъ на самия Тодоръ. Премждроститѣ пъкъ на Михайловъ върху „вжтрешность" и „външность" въ нашето движение не навеждатъ къмъ друго, освенъ къмъ констатацията за модернизирания върховизъмъ на Михайловъ. Защото тоя, който *уш,бсqbgsojpoe mjetлqжejozgвцЗ* живѣе и се охранява съ дружина отъ 5 6 души, а понѣкога и 15 души, да ви твърди, че и Дѣлчевъ, който често придруженъ само отъ единъ другарь бродеше Македония надлъжъ и наширъ, е прекарвалъ вънъ отъ Македония почти толкова време, колкото и вжтре", когато се знае, че вънъ е прекарвалъ Дѣлчевъ само като задграниченъ представитель, а никога не е чакалъ да го подканватъ къмъ изпълнение на елементаренъ дългъ, — това е не само изопачаване на истината, но и светотатство съ паметьта на Дѣлчева, извършено въ защита на една лична и недостойна кауза.

„Въ надвечерието на войната организацията сбърка и въ тоя случай най голѣма вина иматъ тѣзи, които сега искатъ избираемо ЗП. Въ това време тѣ дадоха неособено добри съвети, които се възприемаха". Това е пакъ единъ аргументъ, който Михайловъ не изтъкна предъ организационния съветъ нито на едно отъ общитѣ му събрания. Той не е и въ числото на дузината писани аргументи въ знаменития проектъ на Михайловъ: значи това е най-новата находка на изобретателния авторъ, или по-добре единъ новъ видъ засада (защото той познава не само засадитѣ отъ кждето се пращатъ куршуми).

Отговоръть ни се намира въ дневницитѣ на VI общъ редовенъ конгресъ на ВМРО, кждето на

съответно мѣсто се говори върху политиката на организацията, дебатитѣ развити по поводъ политическия отчетъ, и въ общата резолюция на конгреса върху цѣлата дейность на управителнитѣ и отчетни тѣла.

Нека видимъ и „ветото“ приписано на ЗП отъ страна на Михаиловъ. Понеже уставътъ и правилника на ВМРО не признаватъ такъво изключително право на института, то членоветѣ на последния въ сегашния му съставъ трѣбва да сж го присвоили. Двамата други членове на ЦК не сж се оплакали въ течение на тригодишния мандатъ противъ подобно превишение на правата и властьта отъ страна на господата отъ ЗП. Но странно е, че и г нъ Михаиловъ е търпѣлъ и понасялъ една чудовищна „тирания“, упражнявана отъ членоветѣ на тоя институтъ; и той въ течение на изтеклитѣ три години не е формулиралъ нито едно оплакване срещу подобно насилие; не е изтъкналъ презъ цѣлия периодъ нито единъ конкретенъ случай отъ упражнено вето; не изтъква даже и сега въ брошурата си кога и кжде ЗП се е посегнало „да може да каже вето“. — Но може би брошурата му се занимава само съ „въпроситѣ „по принципъ“ (т. е. на вересия), а конкретно трѣбва да се потърси въ личния органъ на Михаиловъ.— Е да, тамъ имаше на едно мѣсто, че членоветѣ на сегашното ЗП еднъ день, когато Михаиловъ билъ готовъ да замине въ Македония, му казали „вето“! и той отстжпилъ . . .

9. Аргументътъ за вредата отъ преплитане дѣ ятелностьта на ЦК и ЗП, приведенъ въ проекта

на Михаиловъ противъ института ЗП. съ много голѣмо основание може да се приведе срещу самия него.

Преплитането днесъ произхожда отъ съвместното съжителство на ЦК и ЗП. Нека се отстрани това съжителство за да се отстрани главната, единствена причина на преплитането. Не унищожението на единъ институтъ чиято роля въ организацията не е изиграна, а изпълнението на повеленията на правилника ще турне край на тая ан малия. Несериознозстьта на Михаиловата аргументация противъ института ЗП е видна. Нейната изкуственость и тенденциозность сж явни. Последствията за престижа на освободителното движение, за нуждитѣ и характера на организацията биха били пакостни, ако въпреки разума и очакванията, внушенията на Михаиловъ на мерзтъ приемъ между работници ѣ и институтитѣ на ВМРО.

Голѣмството му.

Некжде въ споменитѣ си Поанкаре, говорейки за надменостьта на Вилхемъ II., привежда нѣколко часги отъ единъ неговъ (Вилхелмовъ) периодъ, всяка отъ които заловва съ самохвалното азъ . . . азъ . . . азъ Вижь Au Service de la France, IV отъ R. Poincare. Да прощава Monsieur Poinca'e но и ние познаваме у насъ едно голѣмство, което не иска да отстжпи на никое друго; една надменость, която съперничи на 'кайзе ювата.

Безъ позече 'коментари. четете. молимъ, и сжд те . . . „Понеже азъ счи1амъ за . . . понеже

зъ смѣтамъ, че . . . .“ понеже азъ намирамъ, че . . . . Това високопрно *азъ* три пѫти стърчи само въ единъ периодъ отъ едно писмо на г. Из. Михаиловъ до членоветѣ на ЦК — Ал. Протогеровъ и Г. п. Христовъ. Сѫщото болезнено — самолюбиво *азъ* се подава още два пѫти въ другъ единъ по-кратъкъ периодъ отъ сѫщото писмо: „Считамъ за необходимо . . . азъ не желая . . . азъ съмъ готовъ да„. . . (Вж, писмото на Ив. Михаиловъ до г. г Ал. Протогеровъ и Г. п. Христовъ членове на ЦК на ВМРО отъ 2 юлий 1928 г.)

Презъ време на прѣко воденитѣ обяснения между господина Ив. Михаиловъ и останалитѣ членове на ЦК. ЗП и съветницитѣ, господство му ни нареди последователно следнитѣ тиради: „*Азъ* не мога да си губя времето, азъ не мога още да заболѣвамъ . . . азъ не мога да ви слушамъ . . . азъ не мога да ви търпя. . .

Впрочемъ не отъ тоя моментъ проличава голѣмството, себепоклоничеството и надменността у Михаилова. Въ 1924 г. Т. Александровъ бѣ направилъ известната декларация, съ която обяснява революционниятъ методъ на ВМРО. който би могълъ да бѫде заместенъ съ политически, легаленъ при дадени условия, които се изброяватъ въ декларацията. Тази последна а обезоржжаваше враговетѣ на македонската свобода, които приписваха непримиримость, кръвожадность и размирничество у македонскитѣ революционери. ЦК на ВМРО следъ смъртьта на Александровъ повтори тая декларация. Известно время подиръ това Ив. Михаиловъ самъ излиза съ статия въ в. Македонска Трибуна, органъ

на македонската емиграция въ Америка. Въ нея автора излишно развива въ цѣла статия Тодоровата теза прокарвана въ сломенатата декларация, заявявайки неуместно и безъ нужда, че македонскитѣ революционери били готови „да хвърлятъ пушкитѣ" ако стане това и това. Статията не намѣри удобрение между членоветѣ на ЗП, отъ кждѣто се обърна вниманието на Михаиловъ, чието самолюбие. очевидно било накърнено, та реагира. Въ писмото, съ което иска да оправдае постжпката си, той отива до тамъ, че намира статията си по резонна, по-добре аргутентирана, и, подразбира се, по умѣстна отъ декларацията на Т, Александровъ. Не се свени дребният Михаиловъ да се сравнява съ великана и да се намира и отъ него по великъ.

Сега следъ като вече не единъ пжть четемъ въ личния органъ на Ив. Михаиловъ, че македонското движение „излжчва все по-достойни водачи", ние можемъ да си обяснимъ суетата и дребнавостьта на случайния „вождъ", нали . . . Въ случая за него, типиченъ представитель на нескроменъ и крайно себелюбивъ младежъ, важи това, което самъ той мисли за себе си, а не онова, което мислятъ всички вънъ отъ кржга на поклонницитѣ му.

Причинитѣ на злодѣянието отъ 7 юлий 1928 година

Омраза, органическа омраза кипеше въ душата на Михаиловъ къмъ Ал. Протогеровъ, и тая не стихваща страсть е една отъ главнитѣ пружини, които потикнаха Михаиловъ къмъ престжплението отъ 7 юлий 1928 г. На второ мѣсто иде завистьта,

тоя зловреденъ червей, който прояжда душата на всички малки човечета въ тоя несъвършенъ свѣтъ. Тя, завистьта имаше що да подшушва на Михаилова, който твърде охотно и подаваше ухо Тя подстрекаваше Михаилова срещу Протогеровъ, ветеранъ въ македонското революционно движение съ рани, получени въ гърдитѣ отъ врага, срещу кого то не единъ, не два пѫти излизалъ на открить бой; воененъ, който е бранилъ достойно България и нацията, готовъ заедно съ най достойнитѣ да сложи главата си, но да не отстѫпи за нищо предъ честното и съвестно изпълнение на войнишкия си и човѣшки дългъ: общественикъ, който е ималъ завидната участь да спасява отъ гладна смърть хиляди алчущи презъ най-страшни за племето дни, а държавата — отъ хищничество и посегателство на чужденци и съюзници, но и съ добродетели, които не познава завистливиятъ, злобниятъ ядовитиятъ му хулитель. Него Михаиловъ систематически унижаваше, оскърбяваше и ругаеше, него дискредитираше, до като най-сете се реши да го убие и на 7 юлий приведе въ изпълнение своя кървавъ и безнравственъ планъ.

Трета причина на това безподобно злодѣяние е страхътъ на Михаиловъ отъ онния укори и изобличения, за които Протогеровъ говори въ своето предсмъртно потитическо завещание, съ което той съобщава на двамата си другари отъ ЦК и на членоветѣ отъ ЗП, както и на запаснитѣ членове отъ тия два института, че ще се оттегли не по своя воля отъ редоветѣ на организацията.

Политическа и морална смърть е за Михан-

лова, ако това Протогерово писмо съдържа истината, както и последното му изложение до членоветѣ на ЗП, което изложение се намѣри недовършено на неговата пишушта машина въ деня на убийството му. Но защо ще е тоя панически страхъ въ душата на Михаилова, щомъ Протогеровъ, пращайки и нему това си писмо, му дава всичката морална и материална възможность да са оправдае ако то не отговаря на истината, доколкото въ него има формулирани обвинения, засегащи Михаилова? Защото какво по-честно и доблестно отъ постжпката на Протогеровъ, да формулира обвиненията срещу Михаилова, когото обвинява, но не сжди, нито осжжда и комуто най напредъ изпраща текста на обвинението, предназначено да бжде четено и въ самия конгресъ, единствения сждия надъ дѣлата на членоветѣ на ЦК? И обратно, има ли нѣщо по-осждително, долно и беззаконно даже и отъ гледна точка на най-строгото революционно законодателство, когато, вмѣсто да обезсилишъ обвинението, било още преди конгреса, било въ самия него, устройвашъ засада срещу обвинителя си и, следъ като си го убилъ диришъ „основания" за *своето* решение и „оправдачие" за Каиновското си дѣло предъ „конгресъ", който стремгливо бързашъ да скърпишъ безъ огледъ на цензъ, право и законъ?... На много по-страшна обществена и морална смърть се е обрекълъ Ив. Михаиловъ — но безъ той и до подозира това въ своята самозабрава — съ факта, че прибѣгна къмъ физическото премахване на Протогеровъ, безъ да му даде възможность да се защити срещу обвиненията, които

тоя зловреденъ червей, който прояжда душата на всички малки човечета въ тоя несъвършенъ свѣтъ. Тя, завистьта имаше що да подшушва на Михаилова, който твърде охотно и подаваше ухо Тя подстрекаваше Михаилова срещу Протогеровъ, ветеранъ въ македонското революционно движение съ рани, получени въ гърдитѣ отъ врага, срещу кого то не единъ, не два пѫти излизалъ на открить бой; воененъ, който е бранилъ достойно България и нацията, готовъ заедно съ най достойнитѣ да сложи главата си, но да не отстѫпи за нищо предъ честното и съвестно изпълнение на войнишкия си и човѣшки дългъ: общественикъ, който е ималъ завидната участь да спасява отъ гладна смърть хиляди алчущи презъ най-страшни за племето дни, а държавата — отъ хищничество и посегателство на чужденци и съюзници, но и съ добродетели, които не познава завистливиятъ, злобниятъ ядовитиятъ му хулитель. Него Михаиловъ систематически унижаваше, оскърбяваше и ругаеше, него дискредитираше, до като най-сете се реши да го убие и на 7 юлий приведе въ изпълнение своя кървавъ и безнравственъ планъ.

Трета причина на това безподобно злодѣяние е страхътъ на Михаиловъ отъ онния укори и изобличения, за които Протогеровъ говори въ своето предсмъртно потитическо завещание, съ което той съобщава на двамата си другари отъ ЦК и на членоветѣ отъ ЗП, както и на запаснитѣ членове отъ тия два института, че ще се оттегли не по своя воля отъ редоветѣ на организацията.

Политическа и морална смърть е за Михан-

лова, ако това Протогерово писмо съдържа истината, както и последното му изложение до членоветѣ на ЗП, което изложение се намѣри недовършено на неговата пишушта машина въ деня на убийството му. Но защо ще е тоя панически страхъ въ душата на Михаилова, щомъ Протогеровъ, пращайки и нему това си писмо, му дава всичката морална и материална възможность да са оправдае ако то не отговаря на истината, доколкото въ него има формулирани обвинения, засегащи Михаилова? Защото какво по-честно и доблестно отъ постжпката на Протогеровъ, да формулира обвиненията срещу Михаилова, когото обвинява, но не сжди, нито осжжда и комуто най напредъ изпраща текста на обвинението, предназначено да бжде четено и въ самия конгресъ, единствения сждия надъ дѣлата на членоветѣ на ЦК? И обратно, има ли нѣщо по-осждително, долно и беззаконно даже и отъ гледна точка на най-строгото революционно законодателство, когато, вмѣсто да обезсилишъ обвинението, било още преди конгреса, било въ самия него, устройвашъ засада срещу обвинителя си и, следъ като си го убилъ диришъ „основания" за *своето* решение и „оправдачие" за Каиновското си дѣло предъ „конгресъ", който стремгливо бързашъ да скърпишъ безъ огледъ на цензъ, право и законъ?... На много по-страшна обществена и морална смърть се е обрекълъ Ив. Михаиловъ — но безъ той и до подозира това въ своята самозабрава — съ факта, че прибѣгна къмъ физическото премахване на Протогеровъ, безъ да му даде възможность да се защити срещу обвиненията, които

ЦК, който формално трѣбваше да свика конгреса, членовете на ЗП и запаснитѣ къмъ тия два института бѣха поставени предъ необходимостьта да чакатъ отихването на разбушувалитѣ се страсти у Михаилова, следъ което незабавно ЦК да свика многочаквания конгресъ, на който и членовете на ЗП щѣха безпорно да се явятъ съзнателно, спокойно и готови да дадатъ своя отчетъ.

Тукъ е местото да се каже, че презъ време на дългото и все напразно очакване на тоя день, въ нашата срѣда по-обезпокоителна бѣ възможностьта отъ единъ конгресъ свиканъ преди да утихнатъ страститѣ, отколкото едно негово евентуално отлагане съ нѣкоя седмица, даже и съ месеци, защото ние мислехме, че загубата за организацията отъ единъ закъснѣлъ конгресъ е по-малка, отъ колкото единъ конгретъ, последванъ отъ формално и фактическо разцепление на силитѣ. Така мислейки, членовете на ЗП не се спираха нито на мисъльта за свикване на конгресъ отъ страна на двамата членове на ЦК безъ Михаилова; такъвъ конгресъ безпорно не би билъ формално атакуванъ. И кой сведущъ въ сгранизацията би се усъмнилъ, че подобенъ конгресъ би билъ по-задоволително представенъ, отколкото „конгреса“ на Ив. Михаиковъ?

Крайно недобросъвестно е твърдението на Мираиловъ, че хората отъ ЗП сж се обърнали нѣкога къмъ него съ запитване, защо „по кои съображения тсй смѣта, че е необходимо да се свика конгресъ“.

Такъво запитване никога не му сме отправили. Високомерна и предизвикателна е белѣжката на

Михаиловъ къмъ г. А. Узуновъ, който формално бѣ съветникъ на ЗП. но фактически той по често съветваше члена на ЦК, Ив. Михаиловъ и последниятъ винаги се е ползувалъ отъ искреностьта на г. Узуновъ. Въ сегашния случай г Узуновъ, еднакво искренъ както и по рано, на събранието отъ 6 мартъ се обяви противъ предложението на Ив. Михаиловъ за намеленъ съставъ на конгреса; а на събранието отъ 14 мартъ сжщиятъ Узуновъ има прямотата да се изкаже пакъ противъ проекта на Ив. Михаиловъ за реформи въ устава и управлението на ВМРО. Злопаметниятъ Михаиловъ, изглежда не е забравилъ това държане на г. Узуновъ, за когото по-рано той имаше по-правдиво мнение. Яко и по въпроса за свикването на конгреса г. Узуновъ въ разговоритѣ си частно съ Михайловъ се е изказалъ противъ плановетѣ и проектитѣ му, това иде още единъ пжть да опровергае Михайлова който приписва несамостоятелность въ мненията на Узуновъ. Въ всѣки случай каквото мнение е казвалъ Узунозъ по тоя въпросъ, то си е чисто негово частно мнение и не е билъ нито тогава, нито другъ пжть натоварванъ предъ Михаиловъ да изказва мнението на ЗП: презъ мартъ Михаиловъ още не бѣше извършилъ достопаметния си жестъ да обърне гърбъ на всичкитѣ си другари и ги напустне, както направи по-късно; и тогава членоветѣ на ЗП изказваха своето мнение по повдигнатитѣ въпроси направо предъ другитѣ институти. Кому се дължи забавянето на конгреса — на З.П. или на Ив. Михаиловъ може да хвърли свѣтлина и следния фактъ. Най-умѣстно бѣ подготвителнитѣ работи за конгреса да се извър-

шатъ презъ декември, януарий, февруарий. Но презъ това време Ив. Михаиловъ по свое усмотрение и безъ полза и нужда за ВМРО обикаляше по столицитѣ на европейскитѣ държави.

Една друга недобросъвестность, въ която е ангажирано и името на единъ нашъ общественикъ, се състои въ твърдението на Михаилова, че ЗП чрезъ една отъ помирителнитѣ комисии е прокарвало една листа, въ която кандидатъ за членъ въ новия ЦК личело името на Ал. Протогеровъ.

Новъ истериченъ ударъ е изпиталъ Михаиловъ щомъ е чулъ това, потвърдено съ свидетелството на Йор. Чкатровъ и Т. Карайововъ.

Ние казваме другаде нѣщо за „незаменимия" агитаторъ въ Америка, безотговорниятъ съветникъ на Ив. Михаиловъ. Можи би ще стане нужда да кажемъ малко и за другиятъ свидетель, бившъ дипломатъ, познавачъ на банковото дѣло (вж. въ архивата на организацията епизода около разграбването на банката въ Скопие 1916—1917 год., когато въ дълбокитѣ джобове на Карайовова останали влоговетѣ на известни Скопски граждани, включително и три хиляди лева на покойния Христо Матовъ). Това може да отминемъ сега като не много интересно. Уместно и полезно ще е обаче да имъ напомнимъ тука за голѣмата трогателна интимность завързана между философа на животуването и олицетворителя на единовластието въ началото на 1928 г. когато г. Ив. Михаиловъ бѣ открилъ въ Берлинъ „престжплението" на омразното ЗП, че г. Карайововъ не знаелъ адреса на г. Бадева въ Парижъ

Тая интимность, това, сродство на душитѣ стана пълно по-късно, когато Михаиловъ свърши своя туръ съ г-жа Менча и г. Карайововъ бѣ извиканъ въ София. Тукъ съветникътъ при ЗП съ месеци не можеше да се ориентира въ споветѣ: за нищо въ свѣта не желаеше да вземе страна по въпроситѣ, по никакъвъ начинъ не успѣваше да кристализира едно свое мнение и съветничеството му при ЗП се свърши следъ день съ категоричната му формула, какво мнението му е, че той нѣма мнение по въпроситѣ.

Но въ решителния моментъ той понесе телесната си (за които въ скоби казано презъ 19 отъ 24 часа въ денонощието притежательтъ имъ полага най-сериозни грижи) „по направление къмъ конгреса на 18 тѣ, на който следъ „оправданието" на братоубиеца трѣбваше да последва моралната санкция надъ дѣянието отъ 7. юлий. Карайововъ присжтствува тука имено, за да даде „мораленъ" обликъ на Михаиловия „конгресъ". И той подкрепи „оправданието" надъ Михаилова и присждата надъ Протогерова.

Не само това. Тоя революционеръ въ ганти открито и безъ стеснение благослови подиръ това и бждащитѣ кървави подвизи, които готвеше и готви Михаиловъ надъ други македонски жертви.

Но най-невѣроятното е, че сжщиятъ безсърдеченъ и нека кажемъ безхарактеренъ субектъ присжтствува и на специалното тържествено събрание на възпитателния институтъ Заря въ София, въ което следъ като се отдаде възхвала за дѣлата и заслугитѣ на Протогерова, засвидѣтелствува се скръ-

бьта по неговата смърть. И Карайововъ взе участие въ общата скръбь . . .

Но мистерията на мафиота трѣбва да се разкрие. Ако не бѣше късно ние бихме предложили анкета. Живи сж членоветѣ на въпросната помирителна комисия, живъ е обществеикътъ, чийто само инициали дава Михаиловъ; живъ е самия Михаиловъ, живи сж членоветѣ на ЗП. Нека се установи: 1) Сжществува ли листа за съставъ на новия ЦК съ името на Ал. Паотогеровъ? 2) Кой видѣлъ тая листа? 3) Кой я предложилъ? 4) Кой я приелъ?— Членоветѣ на ЗП ще приематъ всѣко решение на анкетата въ случай че се установи каквото и да било допускане на мнителния Михаиловъ за сметка на ЗП въ тая измислена, по всѣка вѣроятность, отъ самия него история.

Нужна е свѣтлина.

Като е дума за помирителнитѣ комисии, ние настояваме въ името на истината върху необходимостьта отъ гласность въху работата имъ. Г. г. Хр. Коцевъ и Д. Мирчевъ, бивши членове на ЦК бѣха първа доброволческа комисия. Г. г. Ив. Вапцаровъ, Стоянъ Филиповъ и Из. Караджовъ съставляватъ втората комисия. Защо да не се знае кога започнаха тѣ работата си, въ какво положение заварихатѣ обцитѣ работи, какво постигнаха, предъ едната отъ двете страни, какво предъ другата, и въ какво положение оставиха самата помирителна акция. Ние знаемъ, че Вапцаровъ подписалъ поканата за свикване конгреса на Михаиловъ (безъ да се

е явилъ на самия „конгресъ“); знаемъ, че Ст Филиповъ подписалъ писаната и билъ на тоя „конгресъ“; знаемъ сжщо, че Ив. Караджовъ, третия членъ отъ тая комисия, впоследствие се е съгласилъ да стане членъ на Михаиловия „централенъ комитетъ“. При все това разчитайки на коректностьта, която трѣбва да сжществува у всѣки човѣкъ, съгласяваме се и на тѣхнитѣ показания.

Вѣрно ли е, както безсъвестно твърди Михаиловъ, че „тази комисия наскоро се отказала отъ мисията си, виждайки играта на противната страна“? Защото ние твърдимъ, че отначало до край това е наистина безсъвестна лъжа. Истината е, че комисията не се отказа тъй скоро отъ своята мисия, а работи около три седмици. Още по-голѣма истина е, че тъкмо предъ тая комисия Михаиловъ направи своя дмагогски жесть да „отстжпи“ отъ непоклатимата си позиция на непримиримость спрѣмо института ЗП; тая „отстжпка“ на вжжеиграча Михайловъ бѣ направена поради неудържимостьта на неговата позиция и следъ проваляне на аргументитѣ, които той изнасяше и които го правѣха жалъкъ предъ всички, които го слушаха да ги подържа; направи я още за да даде възможность на членоветѣ на комисията да манипулиратъ предъ другата страна съ „отстжпчивостьта“ на Михаиловъ и възъ основа на това да изтръгнатъ отстжпки въ негова полза. Непоследваха ли такива отстжпки отъ другата страна, кои именно бѣха тѣ и по коя точно причина следъ това комисията отказа да продължи работата си? Не ще ли бжде приятно на Михаиловъ да възложи на [illegible] дата отъ тая комисия да изложатъ цѣлия ходъ на

извършената отъ тѣхъ работа? Отъ изложението на тази комисия би могло да се види и това, че единъ отъ аргументитѣ на Ив. Михаиловъ е билъ какво той при евентуални борби, ще сломи другаритѣ си отъ ЦК и ЗП (той единъ, петимата други), защото е осигурилъ заграбването на паритѣ!..

Сжщо ние предлагаме и молимъ да стане и по отношение работата на третата комисия, която продължи не по малко време отъ втората. Кжде спре колата, която по признанието на Михаиловъ предъ сжщата комисия, била изведена по-най-стръмното?

Свѣтлина, свѣтлина е нужна и его по какъвъ начинъ може тя да се получи колкото е нужно, за да се осветлятъ тъмнитѣ още завои, по които върви Михаиловъ.

Че не му е приятна свѣтлината, се убеждаваме отъ редица други обстоятелства и факти, отъ които ще изтъкнемъ следнитѣ:

1. Следъ провалянето на проекта му за нововъведения и реформи въ организацията, четенъ отъ него на 14 мартъ, Михаиловъ по инициативата на ЦК назначи една комисия въ съставъ: Ив. Караджовъ, Петъръ Шандановъ и Йор. Гюрковъ съ задача да прегледа устава на ВМРО и се произнесе да има ли промѣна, която да засѣга досегашната управа на организацията или не Какво реши комисията, защо не изиска Михаиловъ отъ нея да изложи тя резултата отъ мисията си?

2. Различията въ схващанията между Михаиловъ и всички други първи хора въ организацията растѣха и се шириха; тѣ бѣха станали достояние на всички организационни институти и работници. Ес-

тествено бѣ тѣзи последнитѣ да прояватъ интересъ къмъ предмета на спороветѣ и тоя интересъ бѣ проявенъ чувствително. Защо тъкмо въ тоя моментъ Михайловъ издаде наредба въ сила на която никой отъ органитѣ на Петричкия окржгъ не можеше да напуска окржга безъ специално разрешение?

Забраняваше се даже на тамошни органи да влизатъ въ сношение съ членоветѣ на ЦК и ЗП по служебна рабвта.

3. По сжщото време една ограничителна и унизителна мѣрка бѣ създадена за всички членове на ВМРО пребиваващи въ Богданци. По силата на тая средновѣковна наредба, внушена отъ члена на ЦК Михайловъ, никой отъ числящитѣ се къмъ оня пунктъ и специално никой отъ делегатитѣ на Скопския окржгъ не можеше подъ никакъвъ предлогъ да напуща града, особено да отива въ София. Отъ любовь къмъ истината и свѣтлината ли бѣ това?

4 Какъ ще се обясни и оправдае следния позоренъ фактъ отъ по нова дата: никое отъ изданията на ВМРО не може да проникне нито за частни лица, нито до лица и институти на ВМРО въ *mkpfpzbgxlch*. Въ съюзъ съ всички тъмни сили и посредствомъ най незаконни срѣдства. Михайловъ посѣга върху частни писма, колети, всѣкакви пратки, спира влакове, автомобили, обискира мжже и жени, — отъ любовь къмъ истината и свѣтлината ли е това?

Конституционализмътъ му

Голѣмъ поклонникъ на конституционализма е Михайловъ, ако вѣрвате на самохвалствата му. Много страници отъ нашето изложение демаскиратъ тоя лъжеконституционалистъ. Ето още малко по това.

1. Презъ мартъ ЦК, значи и Ив. Михайловъ разпрати спомената другаде окржжно до окржжнитѣ комитети за произвеждане избори за делегати въ общия конгресъ. Желателенъ срокъ за тия избори бѣ посоченъ една седмица; четири окржга съблюдавайки тоя срокъ извършватъ изборитѣ въ края на седмицата, а само Михаиловъ, приятеля на конституционализма, за своя окржгъ произведе изсора нѣколко седмици по-кжсно.

2. По силата на нормитѣ за избиратели и избираеми, възприети по предложение на самия Михаиловъ на събранието на 6. мартъ, потвърди се предписанието на правилника относително избираемостьта на пунктовитѣ началници въ смисъль, че само пограничнитѣ такива могатъ да бждатъ избирани за делегати и пакъ съ ограничението, ако сж влизали въ Македония.

Стана дума конкретно за праховския унктовъ началникъ и се каза, че той нѣма право на избираемость. При все това голѣмия конституционалистъ Михаиловъ при избора на Скопскитѣ делегати го наложи, наложи за делегатъ Борисова, който нито е билъ пограниченъ пунктовъ началникъ, нито нѣкога е влизалъ въ Македония като нелегаленъ.

3. Поради закъснението на ЦК, да насрочи датата на общия конгресъ, закъснение, произтичаща

пр̀еди всичко отъ упоритостьта на Михаиловъ, последниятъ макаръ и най-късно произвелъ избори за Скопския окр̀гъ, написва писмо до ЦК, въ което отъ името на Скопскитѣ делегати пита членоветѣ на ЦК (значи и себе си) кои сж причинитѣ за това закъснение. Праща подиръ туй приготвеното писмо за подпись отъ страна на сѫщитѣ делегати; следъ като тѣ го подпишатъ, единъ отъ тѣхъ го поднася на членоветѣ на ЦК, отъ които изисква отговоръ въ опредѣленъ срокъ. Всички знаятъ играта курдисана отъ Михаиловъ, знаятъ това и другаритѣ му отъ ЦК, които му отговарятъ, разкривайки фарса му. Членъ отъ ЗП извиква пратеника съ писмото, който чака отговоръ; пратеника обѣщалъ да се яви на поканата но запиталъ „контролата" (алтеръ его-то на Михаиловъ), отговорено му било, че не му трѣбвало такова свиждане, и той не се явява вече

Конституционализъмъ . . .

4. Къмъ 10 юли Михаиловъ се намира въ предѣлитѣ на „царството си". Делегатитѣ отъ Петричкия окр̀гъ разписватъ по нареждане на „шефа" покана за Г. п. Христовъ и членоветѣ на ЗП за общъ конгресъ. На 12 т. м. я предаватъ по принадлежность и чрезъ пратеника очакватъ отговоръ. Отговорътъ е укоръ по адресъ на авторитѣ на поканата, които се спотайватъ предъ факта на братоубийството отъ преди 5 дена, за което не обѣлватъ нито зжбъ; отговорътъ е и порицание за тѣхъ, че си присвояватъ инициатива, която не имъ принадлежи.

5. Една седмица подиръ тоя цинизъмъ на Михаиловъ, когато последниятъ подъ натиска на ин-

стинкта му за самосъхранение бѣ събралъ около себе си всички, които ще изслушатъ обвинителната му речь срещу убитиятъ вече по негова заповѣдь А. Протогеровъ, и следъ това ще оправдаятъ братоубиеца и ще му благодарятъ, пратена бѣ тричленна комисия да кани пакъ Г. п. Христовъ и членоветѣ на ЗП на свикания отъ Михаиловъ и събрания вече „конгресъ".

Та тоя цинизъмъ и тая провокация на човѣшката мисъль и съвесть, това унижение на човѣшкото достойнство имать ли нѣкжде равни на себе си? . . . И „мунасипчилъкътъ", за който Михаиловъ говори още на първата страница отъ своята брошура, не е ли много по невина и морална база за свикване на конгреситѣ въ миналото отколкото неговия отвратителенъ „конституционализъмъ".

Стари и млади.

Нѣколко страници отъ брошурата на Михаиловъ сж посветени на участието на стари и млади въ македонскитѣ инициативи. Както и той единъ пжть е казалъ истината, никога нашето движение не се е лишавало отъ участието на млади. Млади бѣха самитѣ основатели на ВМРО. Мнозина отъ тѣхъ млади умрѣха. Млади влезнаха въ движението и тѣзи, съ които Михаиловъ вчера спори и днесъ е на ножъ. И преди да сж слезли още отъ нашата сцена, тѣ самитѣ, макаръ и не престарели, поискаха да видятъ дѣлото постепенно да се предава въ ржцетѣ на тѣхнитѣ наследници, днешнитѣ млади, начело съ тѣхния старши другарь Михаиловъ,

когото неговитѣ собствени, както и общитѣ усилия на старитѣ издигнаха до най-високото мѣсто на революционната стълба... По инициативата на старитѣ се създаде М. М. Т. Р. О. (дали това ще се смѣтне тѣхна заслуга или отговорность предъ историята — това е другъ въпросъ) Въ всички направления на многосложната и разнообразна дейность бѣха допуснати проявилитѣ се представители на злагната македонска младежь.. Даже и следъ създаването на специалната младежка македонска организация на легални начала, което пакъ не стана безъ благословията, насърдчението и подкрепата на старитѣ, пакъ отдѣлни представители на младежьта кѫде ли не бѣха допустнати. Младитѣ Кръсто Веляновъ, Йор. Чкатровъ, Симеонъ Евтимовъ, В. Василевъ, проявяватъ и развиватъ усилия на повереннитѣ имъ респективни постове не отъ името и въ областьта на младежкия съюзъ, а на стари македонски организации. Въ спомагателната на ВМРО организация бѣха поканени всички млади, които се чувствуваха призвани да работатъ тамъ.

Кога македонската младежь се е радвала на повече симпатии, благоволение и просторъ, кога сѫ сѫществували за нея тъй благоприятни условия?

Следъ тия нѣколко думи общо за стари и млади нека погледнемъ на въпроса по-отблизо. Нека се запитаме сега за конкретнитѣ резултати и непосрѣдствена полза за Македония отъ цѣлата дейность на младежката революционна школа на г-нъ Михаиловъ. Кѫде сѫ кадритѣ на ММТРО? (Думата е за ония вънъ отъ Македония) Що става съ командированитѣ на стажъ млади революционери въ

спомагателната на ВМРО организация? Колко души отъ тѣхъ следъ прекарания стажъ отидоха на назначението, което имаха? Какво отговориха на конкретнитѣ предложения да заминатъ вжтре?

По-късно вече колко интелигентни македонски младежи изобщо се оказаха готови да отидатъ на работа въ Македония подъ българска власть? Нека ни се каже каква часть отъ ония неукротими млади македонски „революционери", които най-малко по 16 пжти годишно се биятъ въ гърдитѣ, обричайки се да умратъ за Македсния, изпълниха думи и клетви? Колко единични случаи на легализирани младежи въ Македония има измежду дузината най разпалени словоборци-членове на младежкитѣ организации въ България? Македония днесъ очаква своя Гоце и своя Даме. Кжде сж тѣ?

Ние не очакваме отговоръ отъ Михаиловъ на поставенитѣ въпроси. Защото той, който се бори за членство на младитѣ си другари въ Националния комитетъ на братствата, кждето младия В. Василевъ е членъ секретарь, и въ научния институтъ, кждего другъ младежъ, Стр Развигоровъ, членува безъ какъвто и да е научень интересъ; който днесъ безъ свѣнь пледира за македонскитѣ младежи права на достжпъ въ българския парламентъ (за него не важи, че тѣ нѣматъ и законната възрасть); който за себе си намира, че не е време да умира („други сж сега условията въ Македония, а не сж като въ турско време"), — такъвъ вождъ и шефъ може да възпита всѣкакви, но не и македонски борци. Защото не сж отъ неговата школа нито Илия Кушевъ и Л. Весовъ, нито П. Станчевъ,

нито Ихчиевъ. И по-голѣмата часть отъ оныя млади, които повалиха виновници и престжпници спрямо организацията, се въодушевляваха не отъ примера и подвизитѣ на г. Михаиловъ, а отъ собственото си убеждение за доброто, което принасятъ на Македония съ подвига си и отъ собственото си съзнание за изпълнение на своята клетва.

Като ни нарежда Михайловъ имената на младитѣ, взели участие въ движението отъ какъ то сжществува и оставили имената си въ нашата нова история, въ какво иска да ни убеди? Ние и Македония искаме да знаемъ, той самъ, той лично е ли или не въ съзнание за своя дългъ? Повелъ ли е той нѣкога на подвигъ чрезъ свои подвизи, първия отъ които е изпълнението на предписания отъ устава дългъ? И наопъки. Манкирането предъ тоя дългъ — подъ какъвто предлогъ и да става то — какъ възпитава — революционно или развращающе — това е сжщностьта.

Съ други думи казано, идеалисти ли ще създаде Михайловъ отъ своя антуражъ, отъ своитѣ живи другари и връстници, или революционери по ведомость Отъ всички млади македонци П. Шандановъ не билъ по вкуса на г. Михайловъ. Това потвърждава нашата мисъль. Шандановъ не се счита богопомазанъ. Отъ дете е работникъ въ дѣлото. Познава враговетѣ му и ги е дирилъ. Като ги е дирилъ, намираль ги е. Тодоръ имаше друго мнение за Шанданова, отъ това, ксето има Михайловъ. И самиятъ Михайловъ имаше не това мнение за Шанданова, което има днесъ. Шандановъ днесъ замества — не отъ амбиция и суета, а по дългъ —

Ал. Протогерова, когото Михайловъ уби отъ умопомрачение и завистъ.

Последствията отъ злодеянието.

Въ Македония братоубийството направи потресающе впечатление. То изтръгна глухи, но дълбоки въздишки на скрьбь и огорчение. Подкастри крилата на много борци, обезнадежди хиляди.

Емиграцията осъмна съ разпъната душа въ деньтъ срещу злодеянието. И до дчесъ, трети месецъ, тя е зашемедена отъ страшния ударъ.

А вънъ последствията отъ престжплението се отразиха веднага по най-осезателенъ начинъ. Неприятелитѣ получиха силенъ козъ въ ржцетѣ си за сполучлива и унищожителна атака срещу дѣло и дѣйци, а приятелитѣ, спечелени съ толкова мжки, се почувствуваха подкосени да защищаватъ каузата на Македония.

Въ Бѣлградъ, потривайки ржце, казвали: „Добре, че въ настоящия моментъ, когато хърватския въпросъ се слага у насъ съ толкова острота, поне македонската опасность не сжществува".

Въ Загребъ изказвали искрено съжаление за невъзможността да се работи съ македонцитѣ поради безумието отъ 7. юлий.

Начинания, замислени въ полза на дѣлото преди, сж били изоставени следъ убийството на Протогеровъ; статии въ полза на Македония отъ автори, които сж имали по-рано достжпъ въ европейски редакции, поради убийството сж били отказани.

Англо-френската дипломатическа постжпка въ София въ вреда на македонската кауза дойде къмъ 40-тия день отъ убийството и като негово последствие.

Неизброими и неизмеримо пакостни сж последствията отъ безумното дѣяние, извършено на 7. юлий.

„Активътъ“ на Михайловъ бързо порастна. Къмъ него се отнася убийството на Пандо Струмишки, рѣдъкъ македонски герой унищоженъ отъ Настевъ и по наредба на Михайловъ подъ претекстъ на гонидба срещу разбойници, а сжщинскитѣ разбойници тъй често разполагащи съ живота и имота на населението отъ Петричко, никога зло не сж видѣли отъ Михайловъ и съдружие.

Тукъ се отнася и унищожението на предалитѣ се въ Пиринъ Борисъ Изворски и 7 души негови другари пакъ по заповѣдь на Михайловъ.

Презъ време на едно уговорено примирие между двете страни. Михайлови „герои“ нападатъ съ револверни вистрели Мицо Чегански и другаря му Симо въ едно предградие на София.

Ставри Христовъ убитъ въ Петричко отъ Михайлови „революционери“ въ единъ моментъ когато нему и на други негови другари е била дадена „честна дума“, че косъмъ отъ главата имъ не ще падне.

Сжщиятъ Димашъ, за когото става дума на стр. 13—14 спасилъ се съ своя доугарь Иванъ Начевъ Бабунски отъ сѣчьта устрсена на Изворски и другитѣ въ Пиринъ и следъ едномесеченъ отпоръ на Михайловитѣ потери, биватъ убити до Самоковъ отъ Михайлови убийци.

Сега, въ последния моментъ, Михайлови терористи устроили въ центъра на българската столица нечуванъ до сега по своята дързость атентатъ срещу Петъръ Трайковъ, единъ отъ видните македонски революционери и неговия другарь Кръстанъ Тодоровъ, и двамата ранени, а единъ отъ убийцитѣ убитъ. Падението на Михайлова е толкова по-низко, че, въпрѣки очевидността по тоя неговъ атентатъ срещу живота на двамата омразни нему македонски революционери, той еималъ тупето да внуши версията, съ която лъже цѣлъ свѣтъ, твърдейки обратното на онова що установява действителността.

Не е привършена, изглежда, черната нѣ за отъ безумия, която започна съ акта отъ 7. юлий и съ която Михайловъ прави демонични усилия, за да си осигури първата награда отъ страна на палачитѣ на Македония.

Приложение. Ние завършваме своя отговоръ, като въ заключение прилагаме текстуалния преписъ на двете последни писма, разменени между Ив. Михайловъ и двамата други членове на ЦК.

До г. г. Ал. Протогеровъ и г. п. Христовъ членове на ЦК на ВМРО

„Отъ нѣколко мѣсеци насамъ ВМРО преживѣва една криза, която уронва въ висша степень нейния престижъ и унищожава дисциплината ѝ.

Нѣма нужда да се изтъква, че ние трѣбваше отдавна да свикаме ред вния конгресъ, защото нашия мандатъ изтече още презъ м февруарий н. г. когато организацията въ лицето на своя най висшъ институтъ — конгреса, трѣбваше да изслуша отчетитѣ на досегашния ЦК и ЗП, да произнесе своята

присжла по тѣхъ, да начертае директиви за бждащето развитие на движението, както и да избере нови управителни тѣла на ВМРО. За свикването на конгреса се взема и съответното решение отъ насъ съ проток. № 8 отъ 8 мартъ 1926 г. като се издаде и окржжно за избиране на делегати

Конгреса обаче незаконно се отлагаше до сега въ връзка съ въпроси, чието разрешение е изключително отъ негова компетенция. Презъ туй време вие се отказвахте даже отъ подписитѣ си, които сложихте подъ горепоменатия протоколъ.

Водимъ отъ голѣмото желание да се избѣгнатъ и най малкитѣ сътресения въ живота на организацията, азъ се съгласихъ да приема посрѣдничеството на нѣкои лица и комисии които си предложиха услугитѣ да изгладятъ създаденитѣ различия помежду ни.

Отъ всички досегашни преговори и разговори констатирва се следното:

1. Че по въпроса за бждното устройство на ЗП за насъ е постигнато споразумение — 2. Че всички ние държимъ конгреса да се свика възъ основа на протокола подписанъ отъ 3 мартъ, като се поставя отъ васъ обаче това свикване въ зависимость отъ предварителното ни споразумение по състава на ЦК и ЗП.

Понеже азъ смѣтамъ за неморално и опасно за правилния развой на народното ни движение да се държи за опредѣляне състава на бждащитѣ управителни тѣла на ВМРО и въ зависимость отъ това да се свиква или не конгреса; понеже азъ смѣтамъ, че по този въпросъ може да става само размѣна

на мисли и то когато се знае, че ще има конгресъ, а не да се вематъ предварителни решения, които да лишаватъ последния отъ едно свещено негово право; понеже азъ намирамъ като първа длъжность за себе си и за досегашнитѣ си другари отъ ЦК и ЗП да се отчетемъ предъ конгреса за дѣйностьта си презъ дадения ни мандатъ, който изтече още преди 5 месеци, моля ви да ми отговорите дали сте съгласни да се съберемъ за опредѣляне датата и дневния редъ на конгреса и за издаване окржжно за неговото свикване.

Считамъ за необходимо сжщо така да допълня, че, що се отнася до менъ, азъ не желая да поставямъ своята кандидатура за членъ въ бждащитѣ ржководни тѣла на организацията, нито пъкъ, следователно, мога да водя разговори за тѣхния съставъ; че азъ съмъ готовъ да бжда най-обикновенъ и най-послушенъ членъ на движението и че предоставямъ пълна свобода на досегашнитѣ членове отъ ЦК и ЗП да се споразумяватъ върху лицата, като изключатъ менъ отъ всѣкаква комбинация.

Най важното за менъ е да се свика конгреса въ *най близки дни*, за да се отчетемъ предъ него и да предстане днешната убийствена анархия за ВМРО.

Моля да ми се изпрати отговора, ако е възможно още днесъ, или най кжсно утре, дали сте съгласни съ горното мое предложение за свикване на конгреса".

2. юлий 1928 г.

Съ поздравъ
(подп.) Ив. Михайловъ
чл. на ЦК на ВМРО.

Ще се откажа отъ всѣкакви коментарии върху това писмо. За фалша, надудостьта и високомѣрието, които лъхатъ отъ всѣки пасажъ, нека читателя си направи заключението.

За перфидностьта на автора на това писмо ще оставимъ да говори факта, че въ днитѣ когато е замислено и писано, той вече е билъ решилъ убийството на Протогерова, което, както се знае, стана петь дена по-кѫсно.

Що се отнася до сѫщностьта на споровете между двете страни, нека пакъ самъ читателя сѫди и си състави мнение следъ като прочете и тукъ следващия отговоръ:

До члена на ЦК Иванъ Михаиловъ.

„Преди всичко ние трѣбва да заявимъ въ отговоръ на една точка отъ писмото ти, че причинитѣ за незаконното отлагане на конгреса сѫ вънъ отъ насъ двамата. И въпроситѣ, които ти считашъ отъ изключителна компетенция на самия конгресъ и които по твоему сѫ били като причина за неговото отлагане, бѣха, спомни си това, въпроси, повдигнати най-напредъ отъ самия тебе. А единъ пѫть поставени на разискване трѣбваше тоже да изкажемъ мнението си по тѣхъ. Ние и сега мислимъ, че нито ти като повдигна тѣзи въпроси, нито ние, като приехме да разискваме по тѣхъ, сме извършили нѣкакво посѣгателство върху компетенциитѣ на конгреса и неговото священо право. Усложнението настѫпи обаче, когато за пръвь пѫть ти измени характера на нашитѣ традиционни съвѣщания и въ името на свои разбирания разруши солидната

имъ морална основа, защищавайки непримиримо становища, не сподѣляни отъ участницитѣ въ събранията.

Отъ тоя сждбоносенъ моментъ нататъкъ започватъ разномислията; недружелюбието и недовѣрието Отъ тоя моментъ започва и отговорностьта за всѣкидневно уронващия се престижъ на организацията и погазването на нейната дисциплина. Ето източникътъ на злото, което отхвърли конгреса месеци назадъ. Промѣната на становищата по протокола, приетъ, както знаешъ, условно и при дадена психологическа обстановка, бѣ неминуемо послѣдствие на нещастно изменилото се по твоя вина положение и като слабъ протестъ срещу мисъльта, че единъ документъ какъвто е протокола, може да замѣсти сплотеностьта и единодушието, които трѣбва да сжществуватъ въ една организация, на която тритѣ четвърти капиталъ представлява морала.

Съзнавайки значението на този моралъ въ организацията, и ти се позоваващъ на него въ писмото си, пледирайки въ полза на часъ по-скорошното опредѣляне датата и дневния редъ на конгреса, както и за издаването на надлежно окржжно за свикването му. Нищо по умѣстно отъ това, и на тебъ не ще е неизвѣстно какви усилия направихме съ тая цѣль отъ своя страна, за да възстановимъ накърненото единомислие.

Ти нѣмашъ основание да смѣташъ за неморално че държимъ за опредѣляне състава на бждщитѣ управителни тѣла на ВМРО, защото още преди осъмъ месеци ти самъ бѣ започналъ да говоришъ съ близки на дѣлото хора по личния съставъ на инситутитѣ.

Къмъ промѣната на станоеището по визираното протоколно решение, взето отъ ЦК, „следъ най-подробно разискване и прибѣгване до провѣрване предварително и мненията на най-близки и отговорни другари" (вж. самия протоколъ) не е излишно да ти припомнимъ само като примѣръ и промѣната на становището на двѣтѣ ржководни тѣла по специялния налогъ върху спиртнитѣ питиета, което рѣшение се отмѣни по причина че по донесение на по-долни инстанции се указа, че то е не приложимо, поради неговата нецелесъобразность.

Ето защо ние минаваме на друга точка отъ писмото ти, по която, изглежда, пакъ подържашъ самъ едно мнение, което ние не сподѣляме, а именно по въпроса за твоята кандидатура и изобщо за кандйдатуритѣ на лица за членове въ бждщитѣ ржководни тѣла на организацията. Ние не смѣтаме изключена твоята кандидатура въ листитѣ за предстоящия конгресъ, Декларацията ти е продиктувана отъ твои лични съображения, а ония които ще посочватъ ржководнитѣ тѣла, и тѣ ще иматъ свои съображения и едно право при тоя изборъ. Но въпросътъ не е тамъ Независимо отъ това дали А, Б или В е кандидатъ или не, кандидати за ПК и ЗП все ще има. Щомъ е тъй, може ли да е безразлично за тебъ и за когото и да било кои ще бждатъ тия кандидати, т. е кои ще ржководятъ утре македонското движение въ най-крупната му проява. Това би било неестествено и ти бѣ поправъ, споредъ насъ, когато прѣдъ комисията си казалъ, че колкото и ла е неудобно за тебъ това, все ще се намери начинъ да се използува и твоето мнение по въпроса за лицата, които ще се по-

сочватъ за работа.

И тъй твоята нова декларация не разрешава никакво затруднение, тя не разплита възела, не ни доближава до желания конгресъ.

За да се дойде до него, ние, водими отъ голѣмото желание да се избѣгнатъ и най-малкитѣ сътресения въ живота на организацията, говорихме и работихме съ всички лица и комисии, които прѣдложиха услугитѣ си въ дирене изходъ отъ положението; ти не ще откажемъ това, и ние сме на чисто предъ съвестьта си. Послѣднята комисия ти донесе напослѣдъкъ едно свое предложение, което ние приехме, остава да се получи още твоето съгласие. Защото при положението, до което стигнаха работитѣ ни не по наша вина, не може да се намери сполучливъ и желателенъ отъ гледна точка на общитѣ македонски интереси, изходъ вънъ отъ алтернативата: или конгресъ по протокола отъ 8-й мартъ т. г. при предварително споразумение по всички важни организационни въпроси, начало практикувано не единъ пѫть у насъ па и навсѣкѫде, и приложено съ успѣхъ и въ последния нашъ конгресъ, или конгресъ съ пълно число делегати, както повелява и правилника.

Най-същество за насъ е да се възстановятъ единството въ организацията, единомислието у нейнитѣ работници и духътъ на солидарность между ржководнитѣ сили, единични условия, при които е възможна плодотворна работа въ полето на нашата борба".

3-й юлий 1928 г. Съ другарски поздравъ.

(подп.) Ал. Протогеровъ,

Г. п. Христовъ.